

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-348-4-34>

OBJECTIVIZATION OF SYNTACTIC CONCEPT “CONCESSION” IN MODERN ENGLISH DISCOURSE

ОБ’ЄКТИВАЦІЯ СИНТАКСИЧНОГО КОНЦЕПТУ «ПОСТУПКА» У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

Tuhai O. M. **Тугай О. М.**

*Doctor of Philosophy in Philology,
Associate Professor at the Department of
Germanic Philology
Borys Grinchenko Kyiv University
Kyiv, Ukraine*

*доктор філософії з філології,
доцент кафедри германської філології
Київський університет
імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна*

У XXI столітті у мовознавстві збільшується тенденція до вивчення синтаксису будь-якої мови світу в когнітивному та концептуальному напрямках, і англomовних дискурс не став виключенням. Представлене дослідження пропонує уточнення та узагальнення таких понять як «концепт», «синтаксичний концепт» та реалізацію концепту «поступка» в сучасному англomовному дискурсі текстів художньої прози Британського національного корпусу.

Концептуалістичний рух виник ще в середні віки завдяки зростанню уваги до проблем слова та отримав свій подальший розвиток через нестачу засобів актуалізації існуючих смислових логічних форм у мові, що стало поштовхом до завершення та реактуалізації терміну «концепт» у працях багатьох лінгвістів, психолінгвістів, лінгвокультурологів тощо [2, с. 3]. Теорія «синтаксичного концепту» спирається на постулати концептуальної семантики та як самодостатня теорія започатковується в останній декаді XX століття американським лінгвістом та філософом Рейєм Джекендоффом, який висунув припущення щодо опису концептів цілих речень за допомогою різних сполук мисленнєвих примітивів [10].

У сучасному мовознавстві, для фіксації існування всередині слова поняття з інтенціональним контекстом та проблематики його значень та інтенцій відбулося розмежування термінів «*notion*» – поняття та «*concept*» – концепт. [2, с. 3]. Проте Н. Є. Леміш зазначає, що інтерпретація англійського терміна *concept* як *notion* є отождненням *концепту з поняттям*. Отже, ці терміни «синтаксичний концепт» і «синтаксичне поняття» можна не диференціювати [4, с. 152].

З урахуванням різноманітних тлумачень концептуальних термінів, зупинимося на провідних визначеннях понять «концепт» та «синтаксичний концепт». За П. Абеляром, «концепт» є засобом

«схоплення вислизаючої реальності смислу в акті розуміння мовленнєвої діяльності, що виникає при зверненні мовлення до іншого суб'єкта» [1]. І. Д. Карамішева підкреслює, що «синтаксичні концепти – це образи ситуацій, які осмислені людьми і вербалізовані синтаксичними структурами» [3, с. 57]. Н. Є. Леміш наголошує на двох рівноправних поняттях «синтаксичний концепт» та «синтаксично репрезентований концепт», під якими вона розуміє «амбівалентну ідеальну одиницю (ментальну сутність) з планом змісту, репрезентованим типізованою пропозицією, і планом вираження у вигляді структурної схеми» [5; 4, с. 151–152]. І. В. Новосельцева постулює «синтаксичний концепт» як «поверхневу структуру (предикатні, сурядні та підрядні синтаксичні зв'язки), що відображає спосіб мислення та організації думок людини за певних обставин». Синтаксичний концепт може об'єктивуватися у формі структурних моделей простих речень, складносурядних, складнопідрядних зв'язків складних речень, та різних ускладнених конститuentів речення. Синтаксичний концепт реалізується у формі пропозицій або пропозиційних схем (фреймів) як спосіб об'єктивації мислення людини у конкретній ситуації та за певних обставин [6, с. 6].

У нашому дослідженні послуговуємось типологією О. В. Швеця щодо універсальних типів синтаксичних концептів речення, які «модельнують інформацію онтологічного плану про об'єкти», а саме: 1) БУТТЯ ОБ'ЄКТА [ХТО / ЩО ІСНУЄ]; 2) ВОЛОДІННЯ ОБ'ЄКТОМ [ХТО / ЩО НАЛЕЖИТЬ КОМУ]; 3) НЕБУТТЯ ОБ'ЄКТА [ХТО / ЩО НЕ ІСНУЄ]; 4) БУТТЯ ОЗНАКИ ОБ'ЄКТА [ХТО / ЩО Є ЯКИМ]; 5) БУТТЯ ОБ'ЄКТА У ПРОСТОРИ АБО ЧАСІ [ХТО / ЩО ІСНУЄ ДЕ АБО КОЛИ]; 6) БУТТЯ СТАНУ ОБ'ЄКТА ТА СТАНУ ПРИРОДИ [ХТО / ЩО ПЕРЕБУВАЄ В ЯКОМУ СТАНІ] [8, с. 7–8].

У викладі нашого матеріалу на основі раніше виокремленої категорії «концесивного семіозису» [7] постулюємо у складних реченнях із поступальною семантикою об'єктивацію синтаксичного концепту «поступка» (далі – СК) як пропозиційного фрейму із утворенням двох макроконцептів у головному, підрядному реченнях та реалізацією пропозиційного змісту як:

1. СК *БУТТЯ ОБ'ЄКТА* – СК *КОНЦЕСИВНІСТЬ*: [That is a fact, he wrote (and Goldberg typed), one of the few facts I can swear to,] [*though* I find it impossible to explain] (The big glass) [9].

2. СК *КОНДИЦІОНАЛЬНІСТЬ* – СК *НЕБУТТЯ ОБ'ЄКТА*: [Even if you do manage to prove that he has been harassing you,] [there *doesn't appear to be* much general acceptance of the fact that intimidating someone in this way might actually constitute a serious crime] (Part of the furniture) [9].

3. СК *БУТТЯ ОБ'ЄКТА У ЧАСІ* – СК *КОНТРАСТИВНІСТЬ*: [I will get up and pee once every two or three hours, as I have always done,] [*but* then I

will return to my bed and sleep, I will return to my room and work] (The big glass) [9].

4. СК БУТТЯ СТАНУ ОБ'ЄКТА – СК КАУЗАЛЬНІСТЬ: I'm upset, as you put it,] [*because you didn't even have the courtesy to warn me that I might not be giving a lecture that's due in eight days' time*] (Part of the furniture) [9].

Література:

1. Абеляр П. Історія моїх страждань. Львів : Літопис, 2004. 136 с.
2. Єсипенко Н. Г. Вербальних профіль і концептуальна структура англосаксонських культурних концептів: когнітивно-квантитативний підхід: монографія. Чернівці : Золоті литаври, 2012. 320 с.
3. Карамішева І. Д. Синтаксичний концепт і структурна схема речення: підходи до встановлення співвідношення. *Studia Philologica*, 2 (Вересень 2017). С. 56–62.
4. Леміш Н. Є. Синтаксичний концепт як основа зіставлення в сучасних лінгвокогнітивних дослідженнях. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 9. Сучасні тенденції розвитку мов. Випуск 16*, 2018. С. 150–158.
5. Леміш Н. Є. Синтаксичний концепт як *tertium comparationis* при встановленні типології структур каузального комплексу (на матеріалі нідерландської та української мов). *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія. Т. 17. № 1*. К. : Вид. центр КНЛУ, 2014. С. 107–114.
6. Новосельцева І. В. Способи об'єктивації лінгвальних гештальтів сфери економіки (на матеріалі германських і слов'янських мов) [Текст] : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15. Київ : Київ. нац. лінгвіст. ун-т., 2016. 19 с.
7. Тугай О. М. Типологічна парадигма концесивних клауз у сучасному фентезійному просторі. *Нова філологія, вип. 85*, Серпень 2022. С. 283–291.
8. Швець О. В. Типологія номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17. К., 2016. 20 с.
9. BNC Web at Lancaster University. URL: <http://bncweb.lancs.ac.uk/> (Last accessed: 30.08.2023).
10. Jackendoff R. S. *Semantic Structures*. Cambridge : MIT Press, 1990. 336 p.